

ТЪЛКУВАТЕЛНО РЕШЕНИЕ
1/2013
гр.София, 9 декември 2013 год.

Върховният касационен съд на Република България, Общо събрание на Гражданска и Търговска колегия, в съдебно заседание на 7 ноември 2013 год. в състав:

ПРЕДСЕДАТЕЛ на ОСГТК,
ЗАМ. ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и
ПРЕДСЕДАТЕЛ на Търговска колегия:
ТАНЯ РАЙКОВСКА

ЗАМ. ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и
ПРЕДСЕДАТЕЛ на Гражданска колегия:
КРАСИМИР ВЛАХОВ

ПРЕДСЕДАТЕЛИ
на ОТДЕЛЕНИЯ: ДОБРИЛА ВАСИЛЕВА
ТАНЯ МИТОВА
ТАТЯНА ВЪРБАНОВА
ПЛАМЕН СТОЕВ
БОЙКА СТОИЛОВА
ДАРИЯ ПРОДАНОВА

ЧЛЕНОВЕ:

1. ЛЮБКА ИЛИЕВА	14. СТОИЛ СОТИРОВ
2. НИКОЛА ХИТРОВ	15. МАРГАРИТА СОКОЛОВА
3. РОСИЦА КОВАЧЕВА	16. ЦЕНКА ГЕОРГИЕВА
4. ЛИДИЯ ИВАНОВА	17. СВЕТЛА ЦАЧЕВА
5. ЖАНИН СИЛДАРЕВА	18. СТОЙЧО ПЕЙЧЕВ
6. КАПКА ЮСТИНИЯНОВА	19. ЛЮБКА БОГДАНОВА
7. ВАНЯ АЛЕКСИЕВА	20. РАДОСТИНА КАРАКОЛЕВА
8. СИМЕОН ЧАНАЧЕВ	21. ВЕСКА РАЙЧЕВА
9. ТЕОДОРА НИНОВА	22. МАРИЯ СЛАВЧЕВА
10. НАДЕЖДА ЗЕКОВА	23. ЕЛЕОНОРА ЧАНАЧЕВА
11. НАДЯ ЗЯПКОВА	24. ЗЛАТКА РУСЕВА
12. ЕМАНУЕЛА БАЛЕВСКА	25. ДИЯНА ЦЕНЕВА
13. БРАНИСЛАВА ПАВЛОВА	26. МАРИЯ ИВАНОВА

27. СВЕТЛАНА КАЛИНОВА	46. ИЛИЯНА ПАПАЗОВА
28. МАРИАНА КОСТОВА	47. ОЛГА КЕРЕЛСКА
29. ГЪЛЪБИНА ГЕНЧЕВА	48. ЗОЯ АТАНАСОВА
30. СНЕЖАНКА НИКОЛОВА	49. ВЕЛИСЛАВ ПАВКОВ
31. МАРИО ПЪРВАНОВ	50. ВЕСЕЛКА МАРЕВА
32. ЕМИЛ МАРКОВ	51. БОРИС ИЛИЕВ
33. КАМЕЛИЯ ЕФРЕМОВА	52. БОНКА ЙОНКОВА
34. ЕМИЛ ТОМОВ	53. ДИАНА ХИТОВА
35. СВЕТЛА ДИМИТРОВА	54. БОЯН ЦОНЕВ
36. БОНКА ДЕЧЕВА	55. БОЯН БАЛЕВСКИ
37. СВЕТЛА БОЯДЖИЕВА	56. ИРИНА ПЕТРОВА
38. ЖИВА ДЕКОВА	57. МАРГАРИТА ГЕОРГИЕВА
39. МИМИ ФУРНАДЖИЕВА	58. РОСИЦА БОЖИЛОВА
40. КАМЕЛИЯ МАРИНОВА	59. ДРАГОМИР ДРАГНЕВ
41. ТОТКА КАЛЧЕВА	60. ВЛАДИМИР ЙОРДАНОВ
42. ЗДРАВКА ПЪРВАНОВА	61. ДАНИЕЛА СТОЯНОВА
43. ВАСИЛКА ИЛИЕВА	62. КОСТАДИНКА НЕДКОВА
44. ЕМИЛИЯ ВАСИЛЕВА	63. ЛЮБКА АНДОНОВА
45. ТЕОДОРА ГРОЗДЕВА	64. ГЕРГАНА НИКОВА

при участието на секретаря Борислава Лазарова

постави на разглеждане тълкувателно дело № 1 по описа за 2013 г. на
Общото събрание на Гражданска и Търговска колегия

докладвано от съдия КРАСИМИР ВЛАХОВ и съдия ЕМИЛИЯ
ВАСИЛЕВА

Тълкувателно дело № 1/2013г. е образувано с разпореждане от 10.01.2013 г. на Председателя на Върховния касационен съд на основание чл. 128, ал. 1 ЗСВ по предложение от заместник - председателите и ръководители на Гражданска и Търговска колегия на Върховния касационен съд за приемане на тълкувателно решение от Общото събрание на Гражданска и Търговска колегия на ВКС по следните спорни въпроси:

1. Какви са правомощията на въззивната инстанция при разглеждане и решаване на делото предвид разпоредбата на чл. 269, изр. 2 ГПК, според която служебната му проверка има за предмет валидността и допустимостта /в обжалваната част/ на първоинстанционното решение, а по останалите въпроси въззивният съд е ограничен от посоченото в жалбата.

2. Какви са правомощията на въззивния съд във връзка с доклада на делото, когато първоинстанционният съд не е извършил доклад съгласно чл. 146 ГПК, респективно когато докладът му е непълен или неточен.

3. Длъжен ли е въззивният съд служебно да събере доказателствата, които поначало се събират служебно от съда, когато такива са необходими за изясняване на делото от фактическа страна, или това е допустимо само при съответно оплакване за допуснато процесуално нарушение при първоинстанционното разглеждане на делото.

4. При какви предпоставки могат да се релевират за първи път пред въззивния съд нови възражения, и актуални ли са постановките на т. 6 и т. 12 от ТР № 1/2000 г. от 04.01.2001 г. по гр. д. № 1/2000 г. на ОСГК на ВКС при действието на ГПК /в сила от 01.03.2008 г./.

5. Актуални ли са постановките на т. 4 от ТР № 1/2001 г. от 17.07.2001 г. по гр. д. № 1/2001 г. на ОСГК на ВКС при действието на ГПК /в сила от 01.03.2008 г./ във всички хипотези на нередовност на исковата молба.

6. Актуални ли са постановките на т. 17 от ТР № 1/2000 г. от 04.01.2001 г. по гр. д. № 1/2000 г. на ОСГК на ВКС при действието на ГПК /в сила от 01.03.2008 г./.

7. Подлежат ли на обжалване определенията, с които първоинстанционният съд е:

а/ отказал да приеме за съвместно разглеждане инцидентен установителен иск;

б/ отказал да допусне увеличение в размера на иск, който не е предявен като частичен;

в/ върнал насрещна искова молба поради неизпълнение на указания за поправка на нередовността ѝ.

8. Подлежи ли на касационно обжалване въззивно решение, с което решението на първоинстанционния съд е обезсилено и делото е прекратено, ако цената на иска е под 5 000 лв. по граждански дела, респективно под 10 000 лв. по търговски дела.

9. Подлежи ли на касационно обжалване определение на въззивния съд:

а/ с което е потвърдено първоинстанционно определение, с което е отказано конституиране на трето лице-помагач;

б/ с което е потвърдено първоинстанционно определение, с което е отказано конституиране на главно встъпило лице;

в/ постановено по частна жалба срещу определение на първоинстанционен съд относно подведомствеността /чл. 15, ал. 2 ГПК/ или подсъдността на спора /чл. 121 ГПК/, и актуални ли са в тази им част постановките на т. 5 от ТР № 1/2001 г. от 17.07.2001 г. по гр. д. № 1/2001 г. на ОСГК на ВКС.

10. В какъв законен състав следва да действа въззивният съд, когато връща касационна жалба на някое от основанията по чл. 286, ал.

1 ГПК, или частна касационна жалба на някое от основанията по чл. 262, ал. 2 във връзка с чл. 275, ал. 2 ГПК.

11. При отмяна на въззивното решение като необосновано, следва ли касационният съд да върне делото за ново разглеждане от друг състав на въззивния съд съгласно чл. 293, ал. 3 ГПК или дължи постановяване на касационно решение по съществуващото на спора.

Общото събрание на Гражданска и Търговска колегия на Върховния касационен съд, за да се произнесе по така поставените въпроси, съобрази следното:

1. По въпроса относно правомощията на въззивната инстанция при разглеждане и решаване на делото практиката на съдилищата е противоречива. Според едното становище, разпоредбата на чл. 269, изр. 2 ГПК обуславя извод, че служебната проверка на въззивния съд обхваща само валидността и допустимостта /в обжалваната част/ на първоинстанционното решение, като при липса на конкретни оплаквания във въззивната жалба не се дължи служебна проверка на неговата правилност - тази проверка е ограничена от релевираните в жалбата основания и в рамките на заявеното искане за произнасяне от въззивния съд. В други съдебни актове се застъпва становището, че правилото на чл. 269, изр. 2 ГПК не е абсолютно, и съобразно т. 10 от ТР № 1/2001 г. от 17.07.2001 г. по гр. д. № 1/2001 г. на ОСГК на ВКС, въззивният съд може да приложи императивна материалноправна норма, дори ако нейното нарушаване не е въведено като основание за обжалване, тъй като се касае за приложение на установена в публичен интерес норма, а не за диспозитивно правило. Налице е и съдебна практика, според която има още едно изключение от правилото, че при проверката на правилността на първоинстанционното решение въззивният съд е ограничен от посоченото в жалбата - хипотезите, при които съдът следи служебно за интереса на някоя от страните по делото /например при поставяне или отменяване на запрещение/ или на родените от брака ненавършили пълнолетие деца при произнасяне на мерките относно упражняването на родителските права, личните отношения и издръжката на децата и ползването на семейното жилище. В практиката се застъпва и тезата, че въззивният съд, като такъв по същество, дължи да осъществи самостоятелна решаваща дейност по разглеждането и разрешаването на спора, без да е ограничен от твърденията и оплакванията в жалбата.

ОСГК на ВКС намира следното:

По отношение на съдебното решение може да са налице три вида пороци - нищожност, недопустимост и неправилност. Процесуалният закон урежда изрично служебните задължения на въззивния съд в хипотезите на нищожност и недопустимост на първоинстанционното решение /чл. 269, изр. 1 ГПК/, но по отношение на преценката за неговата правилност служебният контрол по принцип следва да бъде отречен предвид изричната разпоредба на чл. 269, изр. 2 ГПК, според

която извън проверката за валидност и допустимост въззивният съд е ограничен от посоченото в жалбата. Аналогично ограничение на служебните правомощия на съда беше уредено в отменения ГПК от 1952 г. относно правомощията на касационната инстанция в изричната разпоредба на чл. 218ж, ал. 1, изр. 1. По въпроса за правомощията на ВКС при действието на отменения ГПК е постановено Тълкувателно решение № 1/2001 г. от 17.07.2001 г. по гр. д. № 1/2001 г. на ОСГК на ВКС, според което при проверка на правилността на въззивното решение касационният съд по правило е ограничен от заявените в жалбата оплаквания, но не и при нарушение на императивна материалноправна норма, което може да бъде констатирано като порок от касационната инстанция и без да е било изрично заявено като касационно основание. Тази принципна постановка се аргументира с разпоредбата на чл. 4 ГПК /отм./, възпроизведена в чл. 5 от действащия ГПК, която вменява на съда задължение да осигури точното прилагане на закона в хипотезата, когато следва да намери приложение установена в публичен интерес материалноправна норма, а не диспозитивно право, отклонението от което с необжалването му следва да се третира за възприето от заинтересованата страна. Това изключение от забраната за служебна проверка на правилността на обжалвания съдебен акт следва да се приеме и по отношение на правомощията на въззивния съд при действието на ГПК /в сила от 01.03.2008 г./, тъй като правомощията на въззивната инстанция при решаването на спора по същество са аналогични на тези на касационния съд при отменения ГПК. Ограниченията в обсега на въззивната дейност се отнасят само до установяване на фактическата страна на спора, но не намират приложение при субсумиране на установените факти под приложимата материалноправна норма. Доколкото основната функция на съда е да осигури прилагането на закона, тази му дейност не може да бъде обусловена от волята на страните, когато следва да се осигури приложение на императивен материален закон, установен в обществен интерес. По аналогични съображения ограниченията в дейността на въззивната инстанция не следва да се прилагат и в хипотезата, когато осъществяването на въззивните функции при защитата на правата на някои частноправни субекти е дължимо и в защита на друг, публичен интерес. В тези случаи служебното начало следва да има превес над диспозитивното и състезателното начало. Затова, когато законът е възложил на съда служебно да следи за интереса на някоя от страните в процеса /например в производството за поставяне под запрещение/ или на родените от брака ненавършили пълнолетие деца при произнасяне на мерките относно упражняването на родителските права, личните отношения и издръжката на децата и ползването на семейното жилище, негово задължение е служебно да събере доказателствата в подкрепа или опровержение на правнорелевантните факти, както и да допусне поисканите от страните допустими и относими доказателства без ограничения във времето. В случай, че първоинстанционният съд не е

изпълнил тези си задължения, това процесуално нарушение следва да бъде поправено служебно от въззивната инстанция независимо от липсата на нарочно оплакване във въззивната жалба.

2. Необходимостта от отговор на поставения въпрос е предизвикана от противоречивото му разрешаване в съдебната практика. Според едно от поддържаните становища, въззивният съд не извършва доклад на делото по чл. 146 ГПК, дори когато първата инстанция е пропуснала да направи такъв. Според друго становище, въззивната инстанция следи служебно за изпълнение на задълженията на първоинстанционния съд във връзка с доклада и при констатиране на порок е длъжна да го отстрани, включително като изготви собствен доклад. Застъпва се и междинно становище, според което въззивният съд извършва нов доклад само в случай, че жалбоподателят се е позовал на допуснато от първата инстанция нарушение на съдопроизводствените правила във връзка с изготвянето на доклада. Налице е също така практика, според която, когато докладът на първоинстанционния съд е непълен или неточен, въззивният съд има задължението да направи нов доклад по делото, но само в случай, че това нарушение на съдопроизводствените правила е във връзка с изложените доводи за неправилност на първоинстанционното решение или е свързано с приложението на императивна правна норма. Според практиката на някои въззивни съдилища, неизвършването на доклад по делото обуславя недопустимост на първоинстанционното решение и е основание за неговото обезсилване и връщане на делото за ново разглеждане на първата инстанция.

ОСГТК на ВКС намира следното:

Отговорът на поставения въпрос произтича от съдържащата се в действащия ГПК правна уредба на второинстанционното производство като ограничено въззивно обжалване. Непосредствена цел на въззивното производство е повторното разрешаване на материалноправния спор, при което дейността на първата и на въззивната инстанция е свързана с установяване истинността на фактическите твърдения на страните чрез събиране и преценка на доказателствата, и субсумиране на установените факти под приложимата материалноправна норма. Въззивният съд е длъжен да реши спора по същество, като съобразно собственото си становище относно крайния му изход може да потвърди или да отмени решението на първата инстанция. Уредбата на второинстанционното производство като ограничено /непълно/ въззивно обжалване, и произтичащото от това ограничаване на възможността пред втората инстанция делото да се попълва с нови факти и доказателства, не променя основните му характеристики като въззивно. Обект на въззивната дейност не са пороците на първоинстанционното решение, а решаването на материалноправния спор, при което преценката относно правилността на акта на първата инстанция е само косвен резултат от тази дейност.

Дейността на въззивния съд обаче не е повторение на първоинстанционното производство, а само негово продължение, при което втората инстанция не дължи повтаряне на дължимите от първата инстанция процесуални действия, а надгражда върху тях. Дори и същите да са били опорочени, въззивният съд не следва да ги извършва наново, а да отстрани пороците чрез собствените си действия по установяване на фактите и прилагането на правото. Същевременно следва да се държи сметка, че регламентацията на доклада по делото и указанията на съда /чл. 146 ГПК/ е отражение на съчетаното приложение на основните начала на гражданския процес - служебно начало, при което съдът съдейства на страните за изясняване на делото от фактическа страна /чл. 7, ал. 1, изр. 2 ГПК/; състезателно начало, чиято основна характеристика е свързана с необходимостта заинтересуваните страни да посочат фактите, на които основават исканията си, и да проведат доказване на тези факти /чл. 8 ГПК/; осигуряване на равенство на страните при упражняване на тези им процесуални права /чл. 9 ГПК/; създаване по този начин на предпоставки за установяване на истината относно фактите, които са от значение за решаването на делото /чл. 10 ГПК/. В този смисъл докладът на делото е от особено значение за постановяване на правилно и съобразено с обективната фактическа действителност решение по материалноправния спор. Докладът е насочен да ориентира страните при упражняване на техните процесуални права. Регламентацията на дължимите от съда процесуални действия по докладване на делото е императивна и пропускът на първоинстанционния съд да извърши доклад, респективно извършването на непълен или неточен доклад, следва да се квалифицира като нарушение на съдопроизводствените правила. Това нарушение не обуславя нито нищожност, нито недопустимост на първоинстанционното решение, тъй като докладването на делото по реда на чл. 146 ГПК не е насочено към обезпечаване на неговата валидност, нито е свързано с наличието на процесуалните предпоставки относно съществуването или надлежното упражняване на правото на иск.

За допуснати от първата инстанция процесуални нарушения във връзка с доклада на делото въззивният съд не следи служебно /чл. 269, изр. 2 ГПК/. Когато във въззивната жалба или отговора страната се позове на допуснати от първата инстанция нарушения във връзка с доклада, дори и да прецени тези оплаквания за основателни, въззивният съд не извършва нов доклад по смисъла и в съдържанието, уредено в чл. 146, ал. 1 ГПК, тъй като характерът на въззивната дейност изключва повторение на действията, дължими от първата инстанция. Освен това, извършването на изцяло нов доклад от въззивната инстанция с различна квалификация на предявения иск би имало за резултат предварително определяне на действията на първоинстанционния съд като неправилни, а тази преценка се дължи едва при постановяване на въззивното решение. В тази хипотеза въззивният съд дължи единствено даване на

указания до страните относно възможността да предприемат тези процесуални действия по посочване на относими за делото доказателства, които са пропуснали да извършат в първата инстанция поради отсъствие, непълнота или неточност на доклада и дадените указания, което по смисъла на чл. 266, ал. 3 ГПК е извинителна причина за допускането на тези доказателства за първи път във въззивното производство.

В изпълнение на основополагащия за процеса принцип за законност /чл. 5 ГПК/ въззивният съд е длъжен да осигури правилното приложение на императивния материален закон, дори и във въззивната жалба да липсва оплакване за неговото нарушаване в първоинстанционното решение. Аргумент за това е и разпоредбата на чл. 262, ал. 1 във връзка с чл. 260, ал. 1, т. 3 ГПК, според която непосочването във въззивната жалба на конкретен порок на първоинстанционното решение не обуславя нейната нередовност. Когато въззивният съд прецени, че дадената от първата инстанция квалификация на предявения иск е неправилна, вследствие на което на страните са били дадени неточни указания относно подлежащите на доказване факти, той следва служебно, без да е сезиран с такова оплакване, да обезпечи правилното приложение на материалния закон по спора, като даде указания относно релевантните факти и разпределението на доказателствената тежест, и укаже на страните необходимостта да ангажират съответни доказателства /чл. 146, ал. 1 и 2 ГПК/. Така въззивният съд ще осигури изпълнението на основната функция на доклада- обезпечаване правилността на изводите на решаващия съд относно релевантните факти и гарантиране на съответстващите им правни изводи, с оглед необходимостта съдебното решение по съществуващото на спора да кореспондира с приложимия за случая материален закон /чл. 5 ГПК/.

3. По въпроса е налице противоречива практика на съдилищата. Според едното становище, въззивният съд може служебно да назначи експертиза, когато тя е необходима за изясняване на делото, без да е обвързан от ограниченията на чл. 266 ГПК. Има и практика в обратен смисъл, според която въззивният съд не може да допусне експертиза, без да е налице позоваване на процесуални нарушения в първоинстанционното производство.

ОСГТК на ВКС намира следното:

Доколкото разпоредбата на чл. 269, изр. 2 ГПК ограничава обхвата на дейността на въззивния съд, последният може да приеме, че първоинстанционният съд е приел за установен факт, който не се е осъществил, или че не е приет за установен факт, който се е осъществил, само ако въззивната жалба съдържа оплакване, че даден релевантен за делото факт е погрешно установен. Въззивният съд може да приеме определена фактическа констатация за необоснована само при наличие на оплакване за необоснованост на първоинстанционното

решение в тази му част. Необходимост от ново установяване на факт пред въззивния съд възниква и когато доказването на този факт е извършено в нарушение на съдопроизводствените правила и въззивната жалба съдържа оплакване за това. Когато във въззивната жалба липсват такива оплаквания, въззивният съд не може служебно да назначи експертиза за установяване на който и да е правнорелевантен факт.

Ако въззивната жалба съдържа оплакване в посочения смисъл, не е необходимо въззивникът да е поискал назначаване на експертиза за установяване на съответния факт и да е определил задачата на вещото лице, тъй като единствено съдът може да прецени дали установяването на този факт налага съобразяване на определени правила на опита и положения на науката, изкуството, занаятите и др., изискващи специални знания, като предпоставка за назначаване на експертиза с определена задача. Необходимо и достатъчно е страната да се е позовала на процесуално нарушение на първата инстанция, което да е попречило на използването на това доказателствено средство, включително пропускът служебно да се назначи експертиза за изясняване на релевантни за делото въпроси. Ето защо, когато възникне необходимост да бъде установен даден факт във връзка с въведено във въззивната жалба оплакване, въззивният съд служебно назначава експертиза и определя задачата ѝ на разноски на страната, която носи тежестта да докаже съответния факт. По аналогичен начин следва да се процедира във въззивното производство и при необходимост от използване на други доказателствени средства, които се назначават служебно от съда - оглед на движими или недвижими вещи и освидетелстване на лица, назначаването на които е предпоставено от наличие на съответно оплакване във въззивната жалба за необоснованост или за допуснато от първата инстанция нарушение на съдопроизводствените правила.

Както е прието в т. 1 от настоящото тълкувателно решение, при проверка на правилността на първоинстанционното решение въззивният съд може да приложи императивна материалноправна норма, дори ако нейното нарушение не е въведено като основание за обжалване. Поради това, когато за приложението на тази императивна материалноправна норма е необходимо събирането на доказателства, които се събират служебно от съда /експертиза, оглед, освидетелстване/, въззивният съд следва служебно да събере тези доказателства, дори ако във въззивната жалба не е въведено оплакване за допуснато от първата инстанция процесуално нарушение или за необоснованост на фактическите изводи, поставени в основата на първоинстанционното решение. Да се приеме обратното, би означавало въззивният съд да се постави в невъзможност да приложи тази императивна материалноправна норма.

4. Според преобладаващото становище в практиката, правото на ответника да направи възражение за погасяване на вземането по давност се преклудира с изтичане на срока за отговор на исковата молба по чл.

131, ал. 1 ГПК, а и изобщо тази преклузия се отнася до възраженията, основани на факти, осъществени и узнати към този момент. Аналогично се приема и по отношение на възражението за придобивна давност, за което се счита, че е допустимо да се направи за първи път пред въззивния съд, само ако страната по обективни причини /например нарушаване правото ѝ на участие в производството/ не е могла да го направи пред първата инстанция. Има и практика в обратен смисъл, която приема, че възражение за давност може на общо основание да се прави за първи път пред въззивната инстанция по съображения, че законът не ограничава това възражение със срок и че това е довод, с който страната се защитава в процеса и може да го релевира и във въззивното производство. Застъпваното становище се обосновава и с постановките на ТР № 1/2000 г. от 04.01.2001 г. по гр. д. № 1/2000 г. на ОСГК на ВКС относно преклудирането на възраженията като аргумент същите да могат да се правят до края на устните състезания пред въззивния съд.

По поставените въпроси ОСГТК на ВКС намира следното:

- Относно възраженията изобщо и конкретно тези за придобивна и погасителна давност

По силата на изричната разпоредба на чл. 133 във връзка с чл. 131, ал. 2, т. 5 ГПК, с изтичането на срока за отговор се преклудира възможността ответникът да противопоставя възражения, основани на съществуващи и известни нему към този момент факти. По силата на концентрационното начало в процеса, страната не може да поправи пред въззивната инстанция пропуските, които поради собствената си небрежност е допуснала в първоинстанционното производство. Да се допусне противното, би означавало да се обезсмисли заложената в процесуалния закон идея за дисциплиниране и ускоряване на исковото производство чрез концентриране в началната фаза на процеса на действията по определяне на исканията и възраженията на страните и по установяване на релевантните за спора факти. Общото правило за преклудиране на възраженията на ответника с изтичане на срока за отговор се отнася и за възраженията за придобивна и погасителна давност. Същите се преклудират в посочения срок, доколкото по естеството си не могат да се основават на нововъзникнал факт, тъй като с предявяване на иска давността се прекъсва /чл. 116, б. „в“ ЗЗД и чл. 84 ЗС/. По изложените съображения следва да се приеме, че постановките на ТР № 1/2000 г. от 04.01.2001 г. по гр. д. № 1/2000 г. на ОСГК на ВКС, според които е допустимо пред въззивния съд ответникът да си служи с нови защитни средства като възражения срещу предявения иск, за да се избегне преклудирането им от силата на пресъдено нещо на съдебното решение, като общо правило следва да се считат за изгубили актуалност при действието на ГПК /в сила от 01.03.2008 г./.

- Относно възраженията за прихващане и за право на задържане

Възражението за прихващане с ликвидно изискуемо вземане е правопогасяващо възражение, което се основава на новонастъпил факт - направеното изявление за прихващане. В българското право прихващането на насрещните вземания е уредено като потестативно право, което се упражнява с едностранно волеизявление, пораждащо действие с достигането му до адресата, от който момент настъпва правната промяна. Възражението за прихващане с ликвидно вземане по същността си е позоваване на правната промяна, каквото е и възражението за опрощаване и възражението за плащане след подаване на въззивната жалба. С това възражение не се променя спорният предмет, тъй като предявеното с него вземане вече е установено с влязло в сила съдебно решение или заповед за изпълнение, и съответно за доказване на възражението не е необходимо събиране на доказателства. Формален аргумент в подкрепа на тази теза е и разпоредбата на чл. 371 ГПК, която независимо от систематичното й място в Глава 32 /„Производство по търговски спорове“/ следва да намери приложение изобщо и в общия исков процес. Когато обаче насрещното вземане, с което се прихваща, е спорно /неликвидно/, т. е. негов предмет е едно спорно право, за което съдът се произнася със сила на пресъдено нещо /чл. 298, ал. 4 ГПК/, при което ефектът на прихващането ще се прояви след влизане в сила на съдебното решение, на общо основание /чл. 131, ал. 2, т. 5 и чл. 133 ГПК/ същото може да бъде направено най-късно с отговора на исковата молба и заявяването му по-късно, включително пред въззивния съд, е недопустимо.

Изложеното по-горе се отнася и до възраженията за право на задържане. Както възражението за признаване право на задържане срещу предявен ревандикационен иск до заплащане на направените от ответника подобрения в имота, така и възраженията за задържане по чл. 90 и чл. 91 ЗЗД, са възражения, по които съдът се произнася в решението със сила на пресъдено нещо /чл. 298, ал. 4 ГПК/, и които по правило се преклудират с изтичане на срока за отговор и не могат да се релевират по-късно, както пред първата, така и пред въззивната инстанция. По изключение, когато вземането на ответника е ликвидно, т. е. установено с влязло в сила съдебно решение или заповед за изпълнение, както и в случай, че ответникът е предявил насрещен иск за вземането си, при което възражението за задържане се явява аксесорно право към исковата претенция за вземането, същото може да се предяви за първи път пред въззивния съд, тъй като с него не се променя спорният предмет и не е необходимо събиране на нарочни доказателства. По изложените съображения постановките на т. 6 и т. 12 от ТР № 1/2000 г. от 04.01.2001 г. по гр. д. № 1/2000 г. на ОСГК на ВКС относно възможността пред въззивния съд да се релевират възражения за подобрения и прихващане следва да се считат актуални и при

действието на ГПК /в сила от 01.03.2008 г./, тъй като тези разрешения кореспондират и на уредбата на ограниченото въззивно обжалване.

5. По въпроса е налице противоречива практика на съдилищата. Според едното от поддържаните становища, когато касационната инстанция констатира, че исковата молба е нередовна поради противоречие между обстоятелствената част, в която се излагат твърдения, сочещи на правен интерес да се търси защита срещу определено лице, и петитума, насочен срещу друго лице, въззивното решение е недопустимо и подлежи на обезсилване, като делото се върне за ново разглеждане от друг състав не на въззивния, а на първоинстанционния съд. В подкрепа на тази теза се изтъква, че при условията на ограничен въззив и преклудирание на възможността в първоинстанционното производство след срока за отговор да се твърдят факти и да се сочат доказателства, пред въззивната инстанция не могат да бъдат поправени нередовности, свързани с конституирането на страните, като се повторят процесуалните действия по делото, което налага в посочената хипотеза делото да се върне на първоинстанционния съд, който да изиска отстраняване нередовността на исковата молба, като извърши всички надлежни процесуални действия, които дължи след връчване на препис от исковата молба на надлежния ответник. По тези съображения се поддържа, че при действието на ГПК /в сила от 01.03.2008 г./ ТР № 1/2001 г. от 17.07.2001 г. по гр. д. № 1/2001 г. на ОСГК на ВКС, т. 4 е изгубило значението си в частта, според която при обезсилване на въззивното решение от ВКС в хипотезите на чл. 98, ал. 1, б. „г“ и „д“ ГПК /отм./ делото се връща на въззивния съд за уточняване на основанията и петитума на иска. Другото поддържано в практиката становище е, че задължителните постановки на т. 4 от ТР № 1/2001 г. от 17.07.2001 г. по гр. д. № 1/2001 г. на ОСГК на ВКС не са изгубили актуалност и при действието на новия ГПК, като във всички случаи на нередовност на исковата молба /включително свързани с конституирането на страните/, при обезсилване на въззивното решение делото се връща на въззивния съд за поправяне на нередовността.

ОСГК на ВКС намира за правилно първото становище.

Когато нередовността на исковата молба поради противоречие между обстоятелствената част и петитума е довела до разглеждане на делото и постановяване на решение спрямо лице, което няма качеството на надлежна страна, въззивното решение е недопустимо. Такова решение изобщо не може да обвърже с последиците си лицето, което би имало качеството на надлежна страна, но не е било конституирано по делото. Това лице следва да се конституира и процесът срещу него следва да започне отначало пред първата инстанция. В този случай, ако порокът се констатира от въззивния съд, той следва да обезсили първоинстанционното решение и да върне делото на първата инстанция с указания за конституиране на надлежния ответник и разглеждане на

делото с негово участие. Когато порокът се констатира от ВКС, той следва да обезсили и въззивното, и първоинстанционното решение, като върне делото на първата, а не на въззивната инстанция. Въззивният съд, макар и такъв по същество, не може да поеме функциите на първоинстанционния съд в хипотезата, когато не е конституирана надлежна страна по делото, тъй като процесуалната легитимация е една от абсолютните положителни процесуални предпоставки за съществуване на правото на иск, и при нейната липса производството и постановеното по него решение са недопустими. Законът не предвижда изключения от общото правило, че при недопустимост на първоинстанционното решение същото се обезсилва, а ако е разгледан непредявен иск, делото се връща на първата инстанция за произнасяне по предявения иск /чл. 270, ал. 3, изр. 3 ГПК/. Освен това, връщането на делото на въззивния, а не на първоинстанционния съд би довело до недопустимо ограничаване на защитата на новоконституираната страна, като се имат предвид специфичните функции на въззивната инстанция при условията на ограничения въззив.

В останалите хипотези на нередовност на исковата молба постановките на ТР № 1/2001 г. от 17.07.2001 г. по гр. д. № 1/2001 г. на ОСГК на ВКС продължават да са актуални и при действащия ГПК. Въззивният съд, макар и при условията на ограничен въззив, продължава да е инстанция по същество, чиято дейност има за предмет разрешаване на самия материалноправен спор, и следователно дължи даване на указания за поправяне на нередовностите на исковата молба, за да обезпечи постановяване на допустим съдебен акт по съществото на спора. В случай, че указанията не бъдат изпълнени, първоинстанционното решение следва да се обезсили, като производството по делото се прекрати. Допълнителен аргумент в подкрепа на тази теза е, че аналогично на разпоредбата на чл. 209, ал.1 ГПК /отм./, чл. 270 ГПК /в сила от 01.03.2008 г./ не предвижда обезсилване на първоинстанционното решение и връщане на делото за ново разглеждане при нередовност на исковата молба, откъдето следва, че въззивният съд сам следва да приложи разпоредбата на чл. 129, ал. 2 ГПК, като при неизпълнение на указанията да обезсили решението на първата инстанция и да прекрати производството в изпълнение на общо предоставеното му правомощие по чл. 270, ал. 3 ГПК. По отношение на правомощията на касационната инстанция в хипотезите на нередовност на исковата молба също следва да се приеме, че ТР № 1/2001 г. от 17.07.2001 г. по гр. д. № 1/2001 г. на ОСГК на ВКС е останало актуално при действието на ГПК /в сила от 01.03.2008 г./, доколкото новата процесуална уредба не съдържа разпоредби, различни от тези на отменения процесуален закон, въз основа на които са изведени постановките на тълкувателното решение. ВКС продължава да следи служебно за допустимостта на обжалваното въззивно решение, независимо дали в касационната жалба е въведено оплакване за неговата недопустимост. В случай, че недостатъкът е отстранен пред

касационната инстанция /липса на подпис под исковата молба, на пълномощно, на документ за платена държавна такса/, съдът може да даде съответни указания за поправянето му, в който случай недостатъкът се санира с обратна сила, а при неизпълнение решенията на долните инстанции следва да се обезсилят и производството по делото да се прекрати в изпълнение на правомощието по чл. 293, ал. 4 ГПК. Ако недостатъкът е неотстраним пред касационната инстанция /в хипотезите на чл. 127, ал. 1, т. 4 и 5 ГПК/, решението на въззивния съд подлежи на обезсилване, като делото се върне на този съд за уточняване на основанието или петитума на иска.

6. Съгласно т. 17 от ТР № 1/2000 г. от 04.01.2001 г. по гр. д. № 1/2000 г. на ОСГК на ВКС, „ако в първата инстанция не е бил конституиран необходим другар или страната е била лишена от участие в производството, въззивният съд следва да повтори процесуалните действия, извършени пред първата инстанция без тяхното участие, след което да разгледа и реши делото по същество”. Посоченото Тълкувателно решение е прието след въведеното с реформата на ГПК /отм./ през 1997 г. пълно въззивно обжалване. След влизане в сила на действащия ГПК от 01.03.2008 г. спор в съдебната практика възниква в хипотезата, когато в първоинстанционното производство не е бил конституиран задължителен необходим другар.

Според едното становище, ако въззивният съд констатира, че първоинстанционното решение е постановено без участието на необходим другар, делото не следва да се връща за ново разглеждане от първоинстанционния съд, а необходимият другар трябва да се конституира пред въззивната инстанция, като спрямо него се повторят извършените без участието му процесуални действия от първата инстанция, т. е. следва да бъдат съобразени задължителните указания на т. 17 от ТР № 1/2000 г. от 04.01.2001 г. по гр. д. № 1/2000 г. на ОСГК на ВКС.

Според обратното разбиране в хипотезата, при която въззивното решение е постановено без участието на задължителен необходим другар, същото подлежи на обезсилване като недопустимо, като делото следва да се върне за ново разглеждане не на въззивния, а на първоинстанционния съд, който да предприеме необходимите действия за конституиране на всички задължителни участници в производството, т. е. при действието на новия ГПК постановките на т. 17 от ТР № 1/2000 г. от 04.01.2001 г. по гр. д. № 1/2000 г. са изгубили актуалност.

ОСГК на ВКС намира за правилно второто становище.

При необходимото другарство поради естеството на спорното правоотношение или по разпореждане на закона съдебното решение трябва да бъде еднакво по отношение на всички другари. Поради това необходимите другари имат гарантирано от закона участие в процеса, като дори и да не са участвали в първоинстанционното производство, имат право на жалба срещу първоинстанционното решение. По

аргумент от чл. 216, ал. 2, изр. 1 ГПК при необходимото другарство подаването на въззивна жалба от един от необходимите другари има действие и по отношение на останалите, които не са подали такава. Резултатът от въззивното обжалване поражда последици и в правната сфера на необжалвалите необходими другари на въззивника, като при отмяна на първоинстанционното решение същото се отменя и по отношение на необжалвалите другари, с оглед наложителността на идентитет на решението по отношение на всички /чл. 271, ал. 3 ГПК/. Затова при подадена въззивна жалба от един от тях въззивният съд служебно конституира и останалите като главни страни пред въззивната инстанция /чл. 265, ал. 2 ГПК/. Поради това, че извършените от някои от необходимите другари действия имат значение и за неявилите се или неизвършилите тези действия другари, същите не се повтарят във въззивното производство, дори и жалбата да е подадена от неявилите се или неизвършилия действията другар.

Задължителното другарство представлява частен случай на необходимо другарство, при който участието на всички другари в процеса е условие за неговата допустимост. Общото предявяване на иска от или срещу всички другари, чието участие в производството е задължително, представлява абсолютна положителна процесуална предпоставка, без наличието на която исковото производство е недопустимо. Нарушаването на изискването за съвместна процесуална легитимация е нередовност на исковата молба, за която съдът следи служебно и е задължен да упражни правомощията си съгласно чл. 129 ГПК. Когато правото на участие в процеса на задължителния необходим другар е нарушено и първоинстанционното решение е постановено без неговото участие, порокът на съдебния акт не може да се санира чрез конституирането му във въззивното производство, с оглед въведените в ГПК преклузии, в условията на ограничен въззив и забраната за събиране на доказателства във въззивното производство, освен предвидените изключения. Ако задължителният необходим другар е ищец /активно другарство/, искът не може да бъде предявен без неговото участие. Ако задължителният другар е ответник /пасивно другарство/, производството по отношение на него следва да започне с връчване на препис от исковата молба и даване на срок за отговор по чл. 131 ГПК, за да реализира правото си на защита. Когато въззивният съд констатира, че първоинстанционното решение е постановено без участието на задължителен другар, следва да обезсили обжалваното решение и да върне делото на първоинстанционния съд за ново разглеждане с участието на задължителния необходимия другар.

Постановките на т. 17 от ТР № 1/2000 г. от 04.01.2001 г. по гр. д. № 1/2000 г. на ОСГК на ВКС са създадени при действието на отменения ГПК, в условията на пълен въззив и сравнителна неограниченост при представянето на доказателства и използване на защитни средства във въззивното производство. Поради въведените с действащия ГПК /в сила от 01.03.2008 г./ преклузии, ограничено въззивно производство и

ограничени доказателствени искания в производството пред въззивната инстанция постановките на т. 17 от ТР № 1/2000 г. от 04.01.2001 г. по гр. д. № 1/2000 г. на ОСГК на ВКС в частта относно задължителното другарство не са актуални при действието на ГПК /в сила от 01.03.2008 г./.

7.

а/ Според част от практиката, определението, с което съдът е отказал да приеме за съвместно разглеждане инцидентен установителен иск, не подлежи на обжалване, тъй като не е преграждащо, доколкото по тази претенция може да се образува самостоятелно производство, в което същата да бъде разгледана, а същевременно разпоредбата на чл. 212 във връзка с чл. 274, ал. 1, т. 2 ГПК не предвижда изрична възможност за неговото обжалване с частна жалба.

Другото разбиране по въпроса е, че определението, с което не се приема за разглеждане инцидентен установителен иск, е преграждащо по смисъла на чл. 274, ал. 1, т. 1 ГПК и като такова подлежи на обжалване, макар и производството по делото да продължава по първоначално предявения иск. Поддържа се, че предявяването на инцидентен установителен иск е форма на осъществяване на процесуална защита в исковия процес, като за страната, която го е предявила, съществува интерес в същото производство да се установи със сила на пресъдено нещо спорното право, предмет на инцидентния иск, и в този смисъл определението, с което този иск не се приема за разглеждане, препятства възможността страната да осъществи защитата си именно чрез предявяване на инцидентен установителен иск.

ОСГТК на ВКС намира за правилно първото становище.

Разпоредбата на чл. 274, ал. 1 ГПК визира две групи определения, които подлежат на обжалване с частна жалба. Първата група съдебни актове са определенията, с които се прегражда по-нататъшното развитие на делото /т. 1/, а втората група - определенията, чието обжалване е изрично предвидено в закона /т. 2/.

Преграждащи са тези определения, които временно или окончателно препятстват развитието на производството. Определението, с което първоинстанционният съд е отказал да приеме за съвместно разглеждане в същото производство инцидентен установителен иск, не прегражда по-нататъшното развитие на делото, поради което не е от категорията на визираните в чл. 274, ал. 1, т. 1 ГПК съдебни актове и не подлежи на обжалване на основание посочената правна норма.

Определението, с което първоинстанционният съд е отказал да приеме за съвместно разглеждане в същото производство инцидентен установителен иск, не подлежи на обжалване и на основание чл. 274, ал. 1, т. 2 ГПК, тъй като не е предвидено изрично в закона, респективно в чл. 212 ГПК.

С инцидентния установителен иск се цели да се установи със сила на пресъдено нещо съществуването или несъществуването на преюдициално правоотношение, от което зависи правилното разрешаване на обусловеното спорно право – предмет на главния или насрещния иск. С него се променя предметът на делото като наред с обусловеното право - предмет на първоначалния или насрещния иск се добавя обуславящото правоотношение и така се постига последващо кумулативно обективно съединяване на искове. Определението, с което е отказано приемането за съвместно разглеждане на инцидентния установителен иск, не прегражда правото на страната да установи спорното правоотношение в отделен процес. Страните не се лишават от право на защита за разрешаването на спора по инцидентния установителен иск, а само от процесуалната възможност това да се осъществи със сила на пресъдено нещо в образуваното исково производство по главния иск. Неприемането на инцидентния установителен иск за съвместно разглеждане не би се отразило върху правилността на решението, тъй като съдът дължи произнасяне по преюдициалното правоотношение в мотивите на съдебния акт, а разрешението по съществуването на преюдициалното правоотношение се проверява заедно с правилността на решението по главния иск. Решението по главния иск обаче не формира сила на пресъдено нещо по преюдициалното правоотношение и не съществува пречка преюдициалното правоотношение да бъде предявено с нов иск в отделно производство. Ако инцидентният установителен иск се предяви по общия ред преди изтичане на срока по чл. 212 ГПК, съответно по чл. 372, ал. 2 ГПК или чл. 373, ал. 2 ГПК, то преюдициалният му характер е основание за спиране на производството по обусловения иск по чл. 229, ал. 1, т. 4 ГПК.

В случаите, когато съдът неправилно е приел за разглеждане инцидентния установителен иск, решението по него е недопустимо и отделният диспозитив, с който съдът се е произнесъл, подлежи на обезсилване.

б/ Според едното становище, определението, с което е отказано да се допусне изменение на иска чрез увеличаване на размера му, не подлежи на обжалване, поради това, че не прегражда развитието на производството и обжалваемостта му не е изрично предвидена в закона.

Обратното разбиране застъпва тезата, че определението, с което се отхвърля искане за увеличение на иск, който не е предявен като частичен, подлежи на обжалване, тъй като прегражда пътя за защита на страната, която е лишена от възможността да предяви в отделно производство иск за разликата, предвид забраната да се образува втори процес по вече висящ или разрешен спор.

ОСГТК на ВКС приема за правилно второто становище.

Една от проявите форми на изменение на иска е неговото увеличение при запазване на основанието и вида на търсената защита.

По своята същност увеличението на иска представлява предявяване на нов, допълнителен иск към първоначалния относно тази част на същото спорно право, която не е била заявена с първоначалния иск. Увеличението на иска се предприема или когато искът първоначално е бил предявен като частичен, или когато в хода на исковото производство ищецът установи, че е допуснал грешка относно неговия размер.

Обжалването на определенията, преграждащи разглеждането на делото, е средство за защита на правото на иск, което би се оказало неосъществимо, ако отказът на съда да предприеме действия за правна защита не би могъл да бъде преодолян. Определението, с което се отказва увеличение на размера на иска, когато не е предявен като частичен, подлежи на обжалване с частна жалба на основание чл. 274, ал. 1, т. 1 ГПК, тъй като прегражда по - нататъшното развитие на делото за съответната част. Страната не разполага с възможност да предяви иск за разликата в отделно производство на основание чл. 126 и чл. 296 и следващите ГПК. Докато е налице висящ спор между същите страни, на същото основание и за същото вземане, претенция за разликата е недопустима, защото предявеният иск – предмет на висящия спор, който не е заявен като частичен, обхваща цялото спорно право и постановеният съдебен акт ще изключи възможността повторно да се търси съдебна защита на това право. Обективните предели на силата на пресъдено нещо обхващат и размера на спорното материално право, въведено чрез иска като предмет на делото, поради което влязлото в сила решение би било пречка да се предяви иск за разликата, ако първоначалният иск не е бил заявен като частичен, поради недопустимостта да се пререшава въпросът за размера на вземането в нов исков процес. Силата на пресъдено нещо на постановеното решение преклутира непредявения размер и представлява отрицателна процесуална предпоставка за предявяване на друг иск между същите страни за разликата, с която не е допуснато увеличението на размера на иска, който не е бил предявен като частичен.

в/ Според едното становище, определението /разпореждането/, с което е върната насрещна искова молба поради неизпълнени указания за отстраняване на нередовността ѝ, е необжалваемо, тъй като не прегражда възможността по насрещния иск да бъде образувано отделно производство и доколкото чл. 211 ГПК не предвижда изрична обжалваемост на определение /разпореждане/, с което насрещен иск не се приема за съвместно разглеждане.

Според другото разбиране, определението /разпореждането/, с което е върната насрещна искова молба поради неизпълнени указания за отстраняване на нередовността ѝ, подлежи на обжалване на общо основание, съгласно чл. 129, ал. 3 ГПК.

ОСГТК на ВКС приема за правилно второто становище.

По реда на обжалване с частна жалба в разпоредбата на чл. 274, ал. 1 ГПК са предвидени две основни категории съдебни актове: определения, които преграждат по-нататъшното развитие на делото /т. 1/ и определения, за които законодателят изрично е предвидил възможността да се обжалват с частна жалба /т. 2/. Определението /разпореждането/ на първоинстанционния съд, с което е върната насрещна искова молба поради неизпълнени указания за отстраняване на нередовността ѝ, подлежи на обжалване на основание чл. 274, ал. 1, т. 2 във връзка с чл. 129, ал. 3 ГПК.

Следва да бъдат разграничени хипотезите на оставяне без уважение на искането за приемане за съвместно разглеждане на насрещния иск, от една страна, и връщане на насрещната искова молба поради неотстраняване нередовностите, от друга страна. С предявяването на насрещен иск във висящо исково производство се извършва последващо обективно съединяване на искове, чиято допустимост се преценява от първоинстанционния съд. При неприемане за съвместно разглеждане на насрещния иск не се стига до връщане на насрещната искова молба, а съдът следва да постанови отделянето му на основание чл. 211, ал. 2, изр. 2 ГПК, в който случай определението не подлежи на обжалване.

Съгласно посочената разпоредба предявяването на насрещен иск става по правилата за предявяване на иск. Тази препращаща правна норма налага изводът, че по отношение на насрещния иск е приложим общият режим на глава XIII, раздел I /„Предявяване на иск“/, който изрично в чл. 129, ал. 3, изр. 3 ГПК предвижда обжалваемост на определението за връщане на исквата молба. Насрещната искова молба трябва да отговаря, освен на изискванията по чл. 211, ал. 1 ГПК, също и на изискванията, предвидени в разпоредбите на чл. 127 и следващите ГПК. Ако е подадена насрещна искова молба, която не отговаря на изискванията за редовност съгласно посочените процесуалноправни норми, първоинстанционният съд не следва да приема насрещния иск за съвместно разглеждане във висящото исково производство, а на основание чл. 211, ал. 2, изр. 2 ГПК трябва да постанови отделянето му, което определение не подлежи на обжалване.

Ако първоинстанционният съд е приел за съвместно разглеждане насрещния иск, оставил е без движение насрещната искова молба, като е предоставил срок за отстраняване на нередовностите и е върнал насрещната искова молба поради неотстраняване на недостатъците ѝ, определението /разпореждането/ за връщане подлежи на обжалване на основание чл. 274, ал. 1, т. 2 във връзка с чл. 129, ал. 3 ГПК. Ако съдът не е върнал насрещната искова молба, а е отделил насрещния иск в друго производство, определението не подлежи на обжалване, тъй като не е преграждащо по смисъла на чл. 274, ал. 1, т. 1 ГПК.

8. Според едното становище, когато прекратяването на производството се постановява от въззивната инстанция след

обезсилване на първоинстанционното решение, този съдебен акт има значението на определение за прекратяване, което като преграждащо винаги подлежи на обжалване пред по-горен съд, при което ограничението на чл. 280, ал. 2 ГПК намира приложение само спрямо решения, с които съдът е решил спора по същество.

Според другото становище, разпоредбата на чл. 280, ал. 2 ГПК обуславя извод за недопустимост на касационното обжалване и в случай, че въззивният съд не се е произнесъл по съществуващото на спора, а е прекратил производството като недопустимо и е обезсилил първоинстанционното решение.

ОСГТК на ВКС намира за правилно второто становище.

На касационно обжалване пред ВКС подлежат невлезлите в сила въззивни решения на окръжните съдилища и решенията на апелативните съдилища с цена на иска до 5 000 лв. - за граждански дела, и до 10 000 лв. - за търговски дела. Спорен е въпросът дали ограничението на чл. 280, ал. 2 ГПК се отнася за всички обжалвани пред ВКС въззивни решения, без значение дали въззивният съд е прогласил нищожността на първоинстанционното решение или го е обезсилил като недопустимо и е прекратил производството или като е решил материалноправния спор се е произнесъл по правилността на обжалвания първоинстанционен съдебен акт.

С ТР № 1/2001 г. от 17.07.2001 г. по гр. д. № 1/2001 г. на ОСГТК на ВКС, т. 3 е прието, че когато с въззивното решение се прогласява нищожността на първоинстанционното решение или то се обезсилва като недопустимо и производството по делото се прекратява, т. е. прегражда се по-нататъшното развитие на производството, съдебният акт подлежи на касационен контрол, в рамките на който касационната инстанция се произнася по законосъобразността на решението за прогласената нищожност, респективно за обезсилване на обжалваното първоинстанционно решение и правилността на прекратяването на производството. Задължителните разяснения на ОСГТК на ВКС в посочения аспект запазват действието си и при новата уредба на въззивното производство, независимо от изменението на вида на въззивното обжалване от пълно в ограничено с ГПК /в сила от 01.03.2008 г./, тъй като разпоредбите на чл. 209 ГПК /отм./ и чл. 270 ГПК са аналогични. Правомощията на въззивната инстанция са очертани в разпоредбите на чл. 269 – чл. 271 ГПК. В предмета на въззивната дейност се включват проверка на валидността на първоинстанционното решение, на неговата допустимост в обжалваната му част и на правилността на решението съобразно посоченото във въззивната жалба. Проверката за валидност и допустимост на обжалваното решение предхожда решаването на материалноправния спор от въззивната инстанция и е част от предмета на делото пред въззивната инстанция.

Правомощията на въззивната инстанция са различни в зависимост от това, дали обжалваното първоинстанционно решение е нищожно,

недопустимо или неправилно, но във всеки случай въззивният съд се произнася с решение. Ако решението е недопустимо, въззивната инстанция го обезсилва и в зависимост от порока или прекратява производството по иска, или изпраща делото на компетентния първоинстанционен съд, или връща делото на първоинстанционния съд за разглеждане на предявения иск. При обезсилване на решението на първата инстанция и прекратяване на исковото производство се стига до преграждане на производството, но проверката за правилността на въззивния съдебен акт следва да бъде извършена в производството по чл. 280 и следващите от ГПК. Това въззивно решение се състои от взаимно обусловени и свързани части, които са следствие от дейността на въззивната инстанция по основателността на въззивната жалба, поради което разпоредбата на чл. 274, ал. 2 във връзка с ал. 1, т. 1 ГПК не намира приложение, а проверката по правилността на становището на въззивната инстанция относно допустимостта на първоинстанционното решение и правото на иск следва да се извърши в касационното производство по обжалване на въззивното решение. Преграждащият характер на постановения въззивен съдебен акт подлежи на касационен контрол съвместно с частта за обезсилване на първоинстанционното решение, в рамките на който контрол касационната инстанция се произнася по законосъобразността на приложените процесуални норми и може да потвърди или отмени въззивното решение, като в последния случай върне делото на въззивния съд за произнасяне по иска. Следователно въззивното решение, с което решението на първоинстанционния съд е обезсилено и делото е прекратено, подлежи на касационно обжалване по реда на чл. 280 и следващите от ГПК при ограничението, предвидено в чл. 280, ал. 2 ГПК, т. е. ако цената на иска е под 5 000 лв. по граждански дела, респективно под 10 000 лв. по търговски дела, въззивното решение е необжалваемо.

9.

а/ Според едната теза, въззивното определение, с което се потвърждава отказът на първоинстанционния съд да конституира подпомагаща страна, е окончателно, тъй като не прегражда развитието на производството, доколкото третото лице не е главна страна в процеса и иск от или срещу него може да се предяви в отделно производство, респективно с него не се дава разрешение по същество на друго производство и не се прегражда неговото развитие по смисъла на чл. 274, ал. 3, т. 2 ГПК.

В обратния смисъл е разбирането, че това въззивно определение подлежи на касационно обжалване съгласно чл. 274, ал. 3, т. 2 ГПК.

ОСГТК на ВКС намира за правилно първото становище.

В разпоредбата на чл. 274, ал. 3 ГПК са предвидени две основни категории определения на въззивния съд, които подлежат на касационно обжалване: 1/ определения, с които се оставят без уважение

частни жалби срещу определения, преграждащи по-нататъшното развитие на делото /т. 1/; 2/ определения, с които се дава разрешение по същество на други производства или се прегражда тяхното развитие /т. 2/.

При отказ да се допусне встъпване или привличане на трето лице по реда на чл. 218 и чл. 219 ГПК не е налице преграждане развитието на производството, тъй като третото лице не е главна страна в процеса и иск от или срещу него може да се предяви в отделен процес. Третото лице има качеството на допълнителна, подпомагаща страна, която участва в делото покрай главната страна, на която помага, поради което отказът на първоинстанционния съд да конституира трето лице – помагач не прегражда развитието на делото между главните страни, нито възможността да се предяви иск от или срещу това лице в отделно исково производство. Поради това, че процесуалната фигура на третото лице – помагач в действащия ГПК /в сила от 01.03.2008 г./ е уредена по аналогичен начин с тази по отменения ГПК, и с оглед идентичното съдържание на разпоредбите на чл. 274, ал. 3, т. 1 ГПК и чл. 218а, ал. 1, б. „в” ГПК /отм./, т. 5 на ТР № 1/2001 г. от 17.07.2001г. по гр. д. № 1/2001 г. на ОСГК на ВКС в частта за третото лице – помагач намира приложение и при сега действащия ГПК.

Встъпването на подпомагаща страна е средство за защита на правата на третото лице срещу неблагоприятните последици, които биха могли да настъпят спрямо него вследствие на неправилно решение по висящия спор, поради което то има право да участва в образуваното преди това исково производство. Привличането на трето лице – помагач в процеса е средство за защита и право на привличащата страна, чрез което тя цели да улесни защитата си срещу противната страна с помощта на привлеченото лице, като при неблагоприятен за нея изход на делото да подчини привлеченото лице на задължителната сила на мотивите. И в двете хипотези конституирането на трето лице – помагач има за цел да обвърже третото лице – помагач в отношенията му със страната, на която помага или която го е привлякла със задължителната сила на мотивите на решението /чл. 223, ал. 2 ГПК/. При недопускане на трето лице – помагач в процеса производството между главните страни продължава, а постановеното по спора решение няма да притежава установително действие в отношенията между недопуснатото трето лице и главната страна.

Определението на въззивния съд, с което е потвърдено определение, с което е отказано конституирането на трето лице – помагач, не е и от кръга на определенията по чл. 274, ал. 3, т. 2 ГПК, тъй като не разрешава по същество други производства, нито прегражда тяхното развитие.

б/ Според едно от поддържаните в практиката становища, въззивното определение, с което е потвърден отказ на първоинстанционния съд да конституира главно встъпила страна по чл.

225 ГПК, подлежи на касационно обжалване по смисъла на чл. 274, ал. 3 ГПК.

Другото разбиране застъпва тезата, че това въззивно определение не подлежи на касационно обжалване, тъй като не е преграждащо по смисъла на чл. 274, ал. 3, т. 1 ГПК, нито дава разрешение на материалноправен въпрос, свързан с предмета на съдебното производство съгласно чл. 274, ал. 3, т. 2 ГПК.

ОСГТК на ВКС намира за правилно първото становище.

Определението на въззивния съд, с което е потвърдено първоинстанционно определение, с което е отказано конституиране на главно встъпило лице подлежи на касационно обжалване на основание чл. чл. 274, ал. 3, т. 1 ГПК, тъй като определението на първоинстанционния съд е преграждащо – налице е преграждане на производството по отношение на предявените от главно встъпилото лице искове срещу първоначалните страни по делото.

Главното встъпване е процесуална фигура, при която се съединяват за общо разглеждане и безпротиворечиво решаване в едно и също исково производство предявен иск с исковете, които претендиращото главно встъпване лице предявява срещу ищеца и ответника по първоначално предявения иск и с които то претендира за себе си изцяло или отчасти същото гражданско право, което е предмет на първоначалния иск. Чрез предявяване на искове срещу ищеца и ответника главно встъпилото лице в процеса претендира самостоятелни права върху предмета на спора. То има правен интерес, както да получи защита по предявените от него искове, така и да осуети уважаването на вече предявения иск. Невъзможността на главно встъпващото лице да защити в едно производство претендираните от него самостоятелни права върху предмета на спора срещу страните /ищеца и ответника/ по първоначалния иск, въз основа на който е образувано производството, обуславят преграждащия характер на определението, с което е отказано конституирането на главно встъпилото лице. Разпоредбата на чл. 225 ГПК е идентична с разпоредбата на чл. 181 ГПК /отм./, поради което постановките на т. 5 от ТР № 1/2001 г. от 17.07.2001 г. по гр. д. № 1/2001 г. на ОСГТК на ВКС относно определението, с което е отказано конституиране на главно встъпило лице, са актуални и при действието на ГПК /в сила от 01.03.2008 г./.

Поради изложените съображения, определението, с което е отказано конституиране на главно встъпило лице, има преграждащ характер по отношение на предявените от него срещу първоначалните страни искове, и въззивното определение, с което е потвърден първоинстанционният съдебен акт, подлежи на касационно обжалване.

в/ Едното становище по този въпрос, поддържано в съдебната практика, е в смисъл, че въпросите за подведомствеността и подсъдността на спора подлежат на двуинстанционно разглеждане, при което определенията на въззивния съд по жалба срещу

първоинстанционни определения относно подведомствеността и подсъдността на делото не подлежат на касационно обжалване. Приема се, че доколкото чл. 15, ал. 2 ГПК предвижда изрично обжалваемост на определението, с което е разрешен въпросът за подведомствеността на спора, това предполага двуинстанционното му разглеждане, тъй като липсва правен регламент, от който може да се обоснове триинстанционно осъществяване на проверка на правилността на изводите на първоинстанционния съд.

В обратния смисъл е разбирането, съгласно което въззивните определения, постановени по частни жалби срещу първоинстанционни определения относно подсъдността на спора, са от категорията определения по чл. 274, ал. 3, т. 2 ГПК, и като такива подлежат на касационно обжалване.

ОСГТК на ВКС приема следното:

Определението, което решава въпроса за подведомствеността и подсъдността, подлежи на въззивно обжалване на основание изричните норми на чл. 15, ал. 2 и чл. 121 ГПК.

Определението на въззивния съд, с което се потвърждава определение на първоинстанционния съд за прекратяване на производството поради неподведомственост /чл. 15, ал. 2 ГПК/ или неподсъдност /чл. 121 ГПК/ подлежи на касационно обжалване на основание чл. 274, ал. 3, т. 1 ГПК. Първоинстанционният съдебен акт има преграждащ характер, защото е пречка за развитието на делото пред сезирания съд поради липса на положителна абсолютна процесуална предпоставка за съществуването на правото на иск, свързана с допустимостта на исковото производство. Обстоятелството, че са налице изрични норми за обжалваемост на определенията във връзка с подведомствеността и подсъдността, не променя преграждащия характер на определенията, с които делото се прекратява пред сезирания съд поради неподведомственост или неподсъдност.

Разпоредбите на чл. 15, ал. 2, чл. 121 и чл. 122 ГПК са идентични с разпоредбите на чл. 10, ал. 2 и чл. 93, ал. 2 ГПК /отм./, поради което постановките на т. 5 от ТР № 1/2001 г. от 17.07.2001 г. по гр. д. № 1/2001 г. на ОСГТК на ВКС са актуални и при действието на ГПК /в сила от 01.03.2008 г./.

Определението на въззивния съд, с което е потвърдено определението на първоинстанционния съд, с което е оставен без уважение отводът за неподведомственост, респективно за неподсъдност, не подлежи на касационно обжалване, тъй като не е от категорията на актовете, предвидени в чл. 274, ал. 3, т. 1 и т. 2 ГПК.

Определението по чл. 122 ГПК не попада в нито една от хипотезите на чл. 274, ал. 2 във връзка с ал. 1 ГПК - не е преграждащо по смисъла на чл. 274, ал. 1, т. 1 ГПК, защото с него не се прекратява производството пред сезирания с исковата молба съд, а се определя компетентния съд да разгледа предявения иск, и обжалваемостта му не е изрично посочена в закона съгласно чл. 274, ал. 1, т. 2 ГПК.

Определението по спор за подсъдност не е и от категорията на актовете по чл. 274, ал. 3, т. 1 и т. 2 ГПК, тъй като не е постановено по частна жалба срещу определение, преграждащо по-нататъшното развитие на делото /т. 1/, нито с него се разрешава по същество друго производство или се прегражда неговото развитие /т. 2/. В случая ТР № 1/2001 г. от 17.07.2001 г. по гр. д. № 1/2001 г. на ОСГК, т. 5 не намира приложение, тъй като в него обжалваемостта е мотивирана с прекратяване и препращане на делото на друг съдебен район, докато с определението по чл. 122 ГПК се определя компетентният съд.

10. В някои случаи съдебни състави на ВКС потвърждават едноличните разпореждания на съдията-докладчик за връщане на касационната жалба на някое от основанията по чл. 286, ал. 1 ГПК или на частна касационна жалба на някое от основанията по чл. 262, ал. 2 във връзка с чл. 275, ал. 2 ГПК.

Други съдебни състави прогласяват такива еднолични разпореждания за нищожни като постановени от незаконен състав.

ОСГК на ВКС приема за правилно първото становище.

Разпоредбите на чл. 20 ГПК, чл. 83, ал. 1 и чл. 105 ЗСВ предвиждат, че окръжният съд като втора инстанция разглежда дела в състав от трима съдии, освен ако със закон е предвидено друго, съответно апелативният съд заседава в състав от трима съдии, освен ако със закон е предвидено друго. Разглеждането на делото от въззивния съд включва поредица от процесуални действия – подготвително заседание /чл. 267 ГПК/, открито заседание /чл. 268 ГПК/, постановяване на въззивно решение /чл. 269 и следващите ГПК/. Когато разглежда делото, въззивният съд упражнява правомощията си на въззивна инстанция, като се произнася по допустимостта и основателността на въззивната жалба, събира допустимите доказателства при спазване на ограниченията по чл. 266 ГПК и се произнася по валидността, допустимостта и правилността на първоинстанционното решение. Разглеждането на делото от въззивната инстанция приключва с постановяване на крайния съдебен акт. Когато въззивният съд осъществява функции по администриране на постъпила срещу въззивното решение касационна жалба, респективно частна касационна жалба срещу въззивно определение, той не разглежда делото в качеството си на въззивна инстанция по спора и не го решава по същество, поради което разпоредбите на чл. 20 ГПК, чл. 83, ал. 1 и чл. 105 ЗСВ са неприложими.

Въззивният съд се произнася с три вида съдебни актове: решения, определения и разпореждания. С решението въззивната инстанция се произнася относно специфичния за производството предмет, а именно извършва преценка за валидността и допустимостта на обжалвания първоинстанционен съдебен акт и разрешава материалноправния спор по същество с оглед ограниченията във въззивната жалба. Съгласно чл. 252 ГПК съдът постановява определение, когато се произнася по

въпроси, с които не се решава спорът по същество. С определението съдът разрешава процедурни въпроси, които възникват в производството: въпроси по допустимостта на производството; въпроси по развитието на производството, свързани с подготовка на съдебното решение, с което производството завършва. Съобразно предмета и въздействието им върху производството, определенията се делят на две групи: определения, които прекратяват производството поради недопустимост; определения по движение на делото, чиято цел е да организират и обезпечат бързо, икономично и законосъобразно развитие на производството до нормалното му завършване с решение. Третият вид съдебни актове са разпорежданията. В исковия процес, респективно във въззивното производство с разпореждания се решават само процедурни въпроси във връзка с администриране на делото, например връчване на книжа по делото на другата страна, оставяне без движение на касационната жалба или частната касационна жалба за отстраняване на нередовности, изпращане на преписи от касационна жалба или частна касационна жалба на другата страна за отговор, връщане на касационната жалба или частната касационна жалба при неотстраняване на нередовностите в срок и други. Разграничението на определенията и разпорежданията е проведено с оглед едноличното произнасяне по съответния процесуален въпрос. Връщането на касационна жалба на някое от основанията по чл. 286, ал. 1 ГПК или на частна касационна жалба на някое от основанията по чл. 262, ал. 2 във връзка с чл. 275, ал. 2 ГПК се извършва от въззивния съд с разпореждане. Това разпореждане се постановява еднолично, тъй като се отнася до действия по администриране на касационната жалба, респективно частната касационна жалба, които действия не се извършват в качеството на въззивна инстанция по спора, поради което разпоредбите на чл. 20 ГПК, чл. 83, ал. 1 и чл. 105 ЗСВ са неприложими.

Следователно разпорежданията на въззивния съд за връщане на касационната жалба на някое от основанията по чл. 286, ал. 1 ГПК или на частната касационна жалба на някое от основанията по чл. 262, ал. 2 във връзка с чл. 275, ал. 2 ГПК следва да бъдат постановявани еднолично.

11. Нуждата от произнасяне на ОСГТК на ВКС с тълкувателно решение по въпроса е аргументирана с наличието на противоречива практика, тъй като с решения, постановени по реда на действащия ГПК /в сила от 01.03.2008 г./, някои състави на ВКС приемат, че в посочената хипотеза касационната инстанция не връща делото за ново разглеждане на въззивния съд и следва да реши спора по същество, поради това, че не е налице необходимост от повтаряне или извършване на нови съдопроизводствени действия, а според други съдебни състави на ВКС при отмяна на въззивното решение като необосновано, касационната инстанция следва да върне делото за ново разглеждане от друг състав на въззивния съд на основание чл. 293, ал. 3 ГПК.

ОСГТК на ВКС намира, че предложението за произнасяне с тълкувателно решение по този въпрос следва да бъде отклонено поради следните съображения:

По поставения въпрос не е налице противоречива съдебна практика. Различните състави на ВКС приемат, че при отмяна на въззивното решение като необосновано, касационният съд не връща делото за ново разглеждане, а следва да постанови касационно решение по същество. При отмяна на въззивното решение като неправилно, делото се връща за ново разглеждане от друг състав на въззивния съд, ако се налага повтарянето или извършването на нови съдопроизводствени действия /чл. 293, ал. 3 ГПК/. В действащия ГПК /в сила от 01.03.2008 г./ необосноваността е обособена като самостоятелно касационно основание за неправилност на обжалваното въззивно решение, поради което постановките на т. 3 на ТР № 2 от 02.07.2004 г. по тълк. дело № 2/2004 г. на ОСГТК на ВКС относно правомощията на касационната инстанция при отмяна на въззивното решение поради необоснованост следва да намерят приложение. Според чл. 293, ал. 2 и ал. 3 ГПК след отмяна на обжалваното въззивно решение като неправилно, ВКС се произнася по съществуващото на спора. Връщането на делото за ново разглеждане от друг състав на въззивния съд се допуска от закона, само ако се налага повтарянето или извършването на нови съдопроизводствени действия. Съобразно действащата правна уредба критерият за връщане на делото на въззивния съд не е видът на основанията за отмяна на неправилното въззивно решение, а необходимостта от повтарянето или извършването на нови процесуални действия. Повтарянето на съдопроизводствени действия може да се наложи поради нарушено право на страната на участие във въззивното производство, а извършването на нови съдопроизводствени действия – при процесуални нарушения, свързани с недопускане или несъбиране на относими, допустими и необходими доказателства, на установяване на релевантни факти и други, т. е. при нарушения на съдопроизводствените правила, допуснати във фазата преди постановяване на обжалвания съдебен акт.

За да ускори производството, предвид регламентирания в чл. 13 ГПК принцип за разглеждане и решаване на делата в разумен срок, законодателят е ограничил връщането на делото само до тези нарушения на съдопроизводствените правила, които не могат да бъдат поправени от самата касационна инстанция, тъй като се налага повтаряне или извършване на нови съдопроизводствени действия. Следователно, когато въззивното решение е неправилно поради нарушение на материалния закон, необоснованост или нарушенията на процесуалните правила са допуснати във фазата на постановяване на съдебното решение и могат да бъдат отстранени от касационната инстанция, след отмяна на решението ВКС следва да разреши спора по същество. При отмяна на обжалваното решение само поради необоснованост разпоредбата на чл. 293, ал. 3 ГПК не намира

приложение. В този случай касационният съд трябва да направи нова оценка на събраните по делото доказателства и собствени фактически изводи, прилагайки съответните логически, опитни и научни правила, за чието извършване не се налага провеждане на нови процесуални действия или поправка на извършени такива от въззивната инстанция, и като замести вътрешното убеждение на въззивния съд със собственото си вътрешно убеждение, да реши спора по същество, без да връща делото за ново разглеждане на въззивната инстанция. Разпоредбата на чл. 293, ал. 3 ГПК намира приложение, когато се налага повтаряне или извършване на нови съдопроизводствени действия, т. е. когато въззивното решение е отменено поради съществено нарушение на съдопроизводствените правила.

Посочените в предложението за тълкуване решение № 107/11.09.2009 г. по т. д. № 557/2008 г. на ВКС, ТК, II т. о. и решение № 44/28.03.2011 г. по т. д. № 526/2010 г. на ВКС, II т. о. не съдържат обратното становище. Връщането на делата за ново разглеждане от друг състав е аргументирано с неизяснена фактическа обстановка, съществено нарушение на съдопроизводствените правила, което е довело и до необоснованост на изводите на въззивния съд, както и с необходимостта от извършване на изискуемите се съдопроизводствени действия по събиране на доказателствата на основание чл. 293, ал. 3 ГПК. Очевидно, с оглед липсата на противоречива практика на съставите на ВКС по посочения въпрос, не е налице необходимост от постановяване на тълкувателно решение. Предвид горните доводи, ОСГТК на ВКС намира, че предложението следва да бъде отклонено.

По изложените съображения Общото събрание на гражданската и търговската колегия на Върховния касационен съд

Р Е Ш И :

1. При проверка на правилността на първоинстанционното решение въззивният съд може да приложи императивна материалноправна норма, дори ако нейното нарушение не е въведено като основание за обжалване. Въззивната инстанция не е ограничена от посоченото във въззивната жалба, когато следи служебно за интереса на някоя от страните по делото или за интереса на родените от брака ненавършили пълнолетие деца при произнасяне на мерките относно упражняването на родителските права, личните отношения, издръжката на децата и ползването на семейното жилище.

2. Въззивният съд не следи служебно за допуснати от първата инстанция процесуални нарушения при докладване на делото. В случай, че въззивната жалба съдържа обосновано оплакване за допуснати от първоинстанционния съд нарушения на

съдопроизводствените правила във връзка с доклада, въззивният съд дължи даване на указания до страните относно възможността да предприемат тези процесуални действия по посочване на относими за делото доказателства, които са пропуснали да извършат в първата инстанция поради отсъствие, непълнота или неточност на доклада и дадените указания.

Когато въззивният съд прецени, че дадената от първата инстанция квалификация е неправилна, вследствие на което на страните са били дадени неточни указания относно подлежащите на доказване факти, той следва служебно, без да е сезиран с такова оплакване, да обезпечи правилното приложение на императивна материалноправна норма, като даде указания относно подлежащите на доказване факти и необходимостта за ангажиране на съответни доказателства.

3. Въззивният съд е длъжен да събере доказателствата, които се събират служебно от съда /експертиза, оглед, освидетелстване/, само ако е въведено оплакване за допуснато от първата инстанция процесуално нарушение, от което може да се направи извод, че делото е останало неизяснено от фактическа страна, или за необоснованост на фактическите изводи, поставени в основата на първоинстанционното решение, или ако тези доказателства са необходими за служебно прилагане на императивна материалноправна норма.

4. Възраженията на ответника срещу предявения иск поначало се преклудират с изтичане на срока за отговор на исковата молба по чл. 131, ал. 1 ГПК, поради което не могат да се направят за първи път пред въззивния съд. Това се отнася и за възраженията за погасителна и придобивна давност. Същите могат да се въведат за първи път пред въззивната инстанция, само ако страната поради нарушаване на съдопроизводствените правила /например нарушаване на правото ѝ на участие в първоинстанционното производство/ не е могла да ги заяви пред първата инстанция. В тази им част постановките на т. 6 и т. 12 от ТР № 1/2000 г. от 04.01.2001 г. по гр. д. № 1/2000 г. на ОСГК на ВКС не са актуални при действието на ГПК /в сила от 01.03.2008 г./.

Възражението за прихващане може за първи път да се заяви пред въззивния съд, ако се изразява в материалноправно изявление за компенсиране на две насрещни изискуеми и ликвидни вземания, при което те се погасяват до размера на по-малкото от деня, в който са били налице условията за компенсируемостта им. Ако насрещното вземане е спорно, възражението за прихващане не може да бъде заявено за първи път пред въззивната инстанция. В тази им част постановките на т. 6 и т. 12 от ТР № 1/2000 г. от 04.01.2001 г. по гр. д. № 1/2000 г. на ОСГК на ВКС са актуални и при действието на ГПК /в сила от 01.03.2008 г./.

Възражението за право на задържане се преклудира с изтичане на срока за отговор на исковата молба, когато има за предмет неликвидно вземане. Когато вземането е ликвидно, т. е. установено с влязло в сила съдебно решение или заповед за изпълнение, както и когато възражението се предявява като акцесорно право към насрещния иск на ответника за неговото вземане, същото може да бъде заявено за първи път пред въззивната инстанция. В тази им част постановките на ТР № 1/2000 г. от 04.01.2001 г. по гр. д. № 1/2000 г. на ОСГК на ВКС са актуални и при действието на ГПК /в сила от 01.03.2008 г./.

5. Когато касационната инстанция констатира, че исковата молба е нередовна поради противоречие между обстоятелствената част, в която се излагат твърдения, сочещи на правен интерес да се търси защита срещу определено лице, и петитума, насочен срещу друго лице, въззивното решение е недопустимо и подлежи на обезсилване, като делото следва да се върне за ново разглеждане от друг състав на първоинстанционния съд. Постановките на т. 4 от ТР № 1/2001 г. от 17.07.2001 г. по гр. д. № 1/2001 г. на ОСГК на ВКС в посочената хипотеза не са актуални при действието на ГПК /в сила от 01.03.2008 г./. В останалите хипотези на нередовност на исковата молба ТР № 1/2001 г. от 17.07.2001 г. по гр. д. № 1/2001 г. на ОСГК на ВКС продължава да е актуално.

6. Ако в първата инстанция не е бил конституиран необходим другар, чието участие в производството е задължително, въззивният съд следва да обезсили като недопустимо първоинстанционното решение и да върне делото на първоинстанционния съд за ново разглеждане с участие на необходимия другар. Постановките на т. 17 от ТР № 1/2000 г. от 04.01.2001 г. по гр. д. № 1/2000 г. на ОСГК на ВКС в частта относно задължителното другарство не са актуални при действието на ГПК /в сила от 01.03.2008 г./.

7.

а/ Отказът на първоинстанционния съд да приеме за съвместно разглеждане инцидентен установителен иск не подлежи на обжалване.

б/ Определението, с което се отхвърля искане за увеличение на иск, който не е предявен като частичен, подлежи на обжалване.

в/ Определението /разпореждането/ на първоинстанционния съд, с което е върната насрещна искова молба поради неизпълнени указания за отстраняване на нередовността ѝ, подлежи на обжалване на основание чл. 274, ал. 1, т. 2 във връзка с чл. 129, ал. 3 ГПК.

8. Въззивното решение, с което решението на първоинстанционния съд е обезсилено и делото е прекратено, ако цената на иска е под 5 000 лв. по граждански дела, респективно под

10 000 лв. по търговски дела, не подлежи на касационно обжалване поради ограничението на чл. 280, ал. 2 ГПК.

9.

а/ Определението на въззивния съд, с което е потвърдено първоинстанционно определение за отказ да се конституира трето лице-помагач, не подлежи на касационно обжалване.

б/ Определението на въззивния съд, с което е потвърдено първоинстанционно определение, с което е отказано конституиране на главно встъпило лице, подлежи на касационно обжалване.

в/ Определението на въззивния съд, с което се потвърждава определение на първоинстанционен съд за прекратяване на производството поради неподведомственост /чл. 15, ал. 2 ГПК/ или неподсъдност на спора /чл. 121 ГПК/, подлежи на касационно обжалване на основание чл. 274, ал. 3, т. 1 ГПК. В тази част постановките на т. 5 от ТР № 1/ 2001 г. от 17.07.2001 г. по гр. д. № 1/2001 г. на ОСГК на ВКС са актуални и при действието на ГПК /в сила от 01.03.2008 г./.

Определението на въззивния съд, с което се потвърждава определение на първоинстанционен съд, с което е оставен без уважение отвод за неподведомственост, респективно за неподсъдност, не подлежи на касационно обжалване, тъй като не е от категорията на актовете, предвидени в чл. 274, ал. 3, т. 1 и т. 2 ГПК.

Определението по чл. 122 ГПК, постановено по спор за подсъдност между съдилищата, не подлежи на обжалване, тъй като не попада сред актовете по чл. 274, ал. 1, т. 1 и т. 2 и чл. 274, ал. 3, т. 1 и т. 2 ГПК.

10. Разпорежданията, с които въззивният съд връща касационната жалба на някое от основанията по чл. 286, ал. 1 ГПК или частната касационна жалба на някое от основанията по чл. 262, ал. 2 във връзка с чл. 275, ал. 2 ГПК, следва да бъдат постановявани еднолично.

11. Отклонява предложението на председателя на Върховния касационен съд за постановяване на тълкувателно решение по въпроса: При отмяна на въззивното решение като необосновано, следва ли касационният съд да върне делото за ново разглеждане от друг състав на въззивния съд съгласно чл. 293, ал. 3 ГПК или дължи постановяване на касационно решение по съществуващото на спора.

ПРЕДСЕДАТЕЛ на ОСГТК,
 ЗАМ. ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и
 ПРЕДСЕДАТЕЛ на Търговска колегия:
 ТАНЯ РАЙКОВСКА .....

ЗАМ. ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и
 ПРЕДСЕДАТЕЛ на Гражданска колегия:
 КРАСИМИР ВЛАХОВ .....

ПРЕДСЕДАТЕЛИ
 на ОТДЕЛЕНИЯ: ДОБРИЛА ВАСИЛЕВА.....
 ТАНЯ МИТОВА.....
 ТАТЯНА ВЪРБАНОВА.....
 ПЛАМЕН СТОЕВ.....
 БОЙКА СТОИЛОВА.....
 ДАРИЯ ПРОДАНОВА.....

ЧЛЕНОВЕ:

1. ЛЮБКА ИЛИЕВА.....	14. СТОИЛ СОТИРОВ.....
2. НИКОЛА ХИТРОВ.....	15. МАРГАРИТА СОКОЛОВА.....о.м.т.9а
3. РОСИЦА КОВАЧЕВА.....	16. ЦЕНКА ГЕОРГИЕВА.....
4. ЛИДИЯ ИВАНОВА.....	17. СВЕТЛА ЦАЧЕВА.....о.м.
5. ЖАНИН СИЛДАРЕВА.....	18. СТОЙЧО ПЕЙЧЕВ.....
6. КАПКА ЮСТИНИЯНОВА.....	19. ЛЮБКА БОГДАНОВА.....
7. ВАНЯ АЛЕКСИЕВА...о.м.т.2 и т.5	20. РАДОСТИНА КАРАКОЛЕВА.....
8. СИМЕОН ЧАНАЧЕВ.....о.м.т.5	21. ВЕСКА РАЙЧЕВА.....
9. ТЕОДОРА НИНОВА...о.м.т.2 и 9а	22. МАРИЯ СЛАВЧЕВА.....
10. НАДЕЖДА ЗЕКОВА.....	23. ЕЛЕОНОРА ЧАНАЧЕВА.....
11. НАДЯ ЗЯПКОВА.....	24. ЗЛАТКА РУСЕВА.....о.м.т.2
12. ЕМАНУЕЛА БАЛЕВСКА...о.м.	25. ДИЯНА ЦЕНЕВА.....
13. БРАНИСЛАВА ПАВЛОВА.....	26. МАРИЯ ИВАНОВА.....

27. СВЕТЛАНА КАЛИНОВА.....	46. ИЛИЯНА ПАПАЗОВА.....
28. МАРИАНА КОСТОВА.....	47. ОЛГА КЕРЕЛСКА.....о.м. т.5
29. ГЪЛЪБИНА ГЕНЧЕВА...о.м.т.9а	48. ЗОЯ АТАНАСОВА.....
30. СНЕЖАНКА НИКОЛОВА.....	49. ВЕЛИСЛАВ ПАВКОВ.....
31. МАРИО ПЪРВАНОВ.....о.м. т.2	50. ВЕСЕЛКА МАРЕВА.....
32. ЕМИЛ МАРКОВ.....	51. БОРИС ИЛИЕВ.....
33. КАМЕЛИЯ ЕФРЕМОВА.....	52. БОНКА ЙОНКОВА.....
34. ЕМИЛ ТОМОВ.....	53. ДИАНА ХИТОВА.....о.м. т.5
35. СВЕТЛА ДИМИТРОВА.....	54. БОЯН ЦОНЕВ.....о.м. т.2
36. БОНКА ДЕЧЕВА.....	55. БОЯН БАЛЕВСКИ.....
37. СВЕТЛА БОЯДЖИЕВА.....	56. ИРИНА ПЕТРОВА.....
38. ЖИВА ДЕКОВА.....о.м.т.5 и т.9а	57. МАРГАРИТА ГЕОРГИЕВА.....о.м. т.2
39. МИМИ ФУРНАДЖИЕВА.....	58. РОСИЦА БОЖИЛОВА.....
40. КАМЕЛИЯ МАРИНОВА.....	59. ДРАГОМИР ДРАГНЕВ.....о.м. т.2
41. ТОТКА КАЛЧЕВА.....	60. ВЛАДИМИР ЙОРДАНОВ.....
42. ЗДРАВКА ПЪРВАНОВА..о.м.т.2	61. ДАНИЕЛА СТОЯНОВА.....о.м. т.5
43. ВАСИЛКА ИЛИЕВА.....	62. КОСТАДИНКА НЕДКОВА.....
44. ЕМИЛИЯ ВАСИЛЕВА.....	63. ЛЮБКА АНДОНОВА.....
45. ТЕОДОРА ГРОЗДЕВА.....	64. ГЕРГАНА НИКОВА.....

Особено мнение по т. 2 от ТР № 1 от 2013 г.

Приетата в т. 2 от Тълкувателното решение постановка относно правомощията на въззивния съд във връзка с доклада на делото, когато първоинстанционният съд не е извършил доклад съгласно чл. 146 ГПК или когато докладът му е непълен или неточен, се явява в противоречие с характера на ограничения въззив и залегналия в ГПК принцип на концентрационното начало.

Докладът от първоинстанционния съд е уреден в чл. 146 ГПК, в който детайлно е разписано и неговото съдържание. Докладът на първоинстанционния съд е задължителен както за страните, така и за съда, чието решение трябва да отговаря напълно на приетия доклад по делото. Ако в хода на производството първоинстанционният съд констатира пропуски или неточности в доклада, той може да направи нов доклад; да даде указания на страните съгласно новия доклад; да вземе становището им; да събере поисканите нови доказателства и в този случай решението следва да е съобразено с новия доклад.

Докладът на въззивният съд е уреден в чл. 268, ал.1 ГПК, в който изрично е посочено неговото съдържание – докладват се жалбите и отговорите. При тази изрична уредба е недопустимо приложението на

чл. 273 ГПК, уреждащо препращане към правилата за производството пред първоинстанционния съд само доколкото няма особени правила за въззивната инстанция. Докладването на жалбите и отговорите е рамката на въззивното решение, така както доклада по чл. 146 ГПК е рамката на първоинстанционното решение. В доклада въззивният съд посочва пределите на въззивните жалби и оплакванията за неправилност на първоинстанционното решение, по които ще се произнесе във въззивното. Въззивният съд не може да направи доклад по чл. 146 ГПК. Въззивният съд не може да дава и указания, произтичащи от доклада по делото, тъй като забраните за посочване на нови факти и доказателства във въззивното производство са уредени по различен начин в сравнение със същите забрани в първоинстанционното производство. В първоинстанционното производство страната може да сочи обстоятелства и да иска събиране на доказателства за тях ако не е получила надлежни указания. Във въззивното производство неполучаването на надлежни указания от първоинстанционния съд е основание страната да посочи обстоятелствата и поиска събиране на доказателства за тях с въззивната жалба на основание чл. 266, ал. 3 ГПК. Ако тя не посочи обстоятелствата и не поиска събиране на доказателствата с въззивната жалба тази процесуална възможност се преклудира, тъй като съгласно чл. 266, ал. 2 ГПК, до приключване на съдебното дирене във въззивната инстанция страните могат да твърдят нови обстоятелства и да сочат и представят нови доказателства само ако не са могли да ги узнаят, посочат и представят до подаване на жалбата, съответно в срока за отговор. Въззивният съд може да промени служебно единствено правната квалификация на предявения иск и на възраженията, тъй като погрешната правна квалификация е нарушение на материалния закон – на императивна материалноправна норма, по който въпрос въззивният съд следва да се произнесе с решението си.

Подписи:

съдия Светла Цачева
съдия Боян Цонев
съдия Марио Първанов
съдия Маргарита Георгиева
съдия Теодора Нинова
съдия Ваня Алексиева
съдия Емануела Балевска
съдия Здравка Първанова
съдия Златка Русева
съдия Драгомир Драгнев

Особено мнение по т. 5 от Тълкувателно решение № 1/2013 г.

Приетото в т. 5 от Тълкувателното решение правно разрешение относно правомощията на Върховния касационен съд във връзка с нередовност на исковата молба, изразяваща се в липсата на процесуалноправна легитимация на ответника по иска е фрагментарно и не обхваща този вид недостатък на исковата молба в неговата цялост. Недопустимостта на въззивното решение и свързаните със същата правомощия на касационната инстанция възникват не само при липсата на процесуалноправна легитимация на ответника по иска, но и във всички хипотези на противоречие между основание и петитум на иска, една от които е посочената в тълкувателното решение. Ето защо няма основание при липсата на процесуалноправна легитимация на ответника по иска, Върховният касационен съд да приема недопустимост на въззивното решение и да постановява неговото обезсилване при неотстраняване на порока, което обуславя обезсилване и на първоинстанционното решение /обстоятелство неотразено в диспозитива, т. 5 /, като делото се връща за ново разглеждане на първоинстанционния съд при друг състав, а във всички останали случаи на противоречие между основание и петитум, предизвикващи същия недостатък на исковата молба касационната инстанция да обезсилва само въззивното решение и да връща делото за ново разглеждане на въззивния съд. При едни и същи хипотези на опорочаване на съдебния акт правомощията на Върховния касационен съд не могат да бъдат различни. Съображението, че съдържанието на поставения пред ОСГКТК въпрос засягал единствено случай на липсата на процесуалноправна легитимация не може да бъде споделено, тъй като видно от диспозитива на тълкувателното решение в т. 5 е налице препращане и към останалите хипотези на нередовност на исковата молба, за

които е прието, че постановките на ТР № 1/2001 г. от 17.07.2001 г. по гр. д. № 1/2001 г. на ОСГК на ВКС са актуални.

Подписи:

съдия Симеон Чаначев
съдия Жива Декова
съдия Диана Хитова
съдия Даниела Стоянова
съдия Ваня Алексиева

Особено мнение на съдия Олга Керелска по т.5 от
Тълкувателно решение №1/2013 год. на ОСГТК на ВКС :

Особеното мнение касае **мотивите на т. 5** от Тълкувателното решение, с които ОСГТК приема, че , когато исковата молба е нередовна поради противоречие между обстоятелствената част , в които се излагат твърдения , сочещи на правен интерес да се търси защита срещу определено лице и петитума, насочен срещу друго лице , въззивното решение е недопустимо и подлежи на обезсилване като делото следва да се върне за ново разглеждане от друг състав на първоинстанционния съд, какъвто е текста на приетия диспозитив по тази точка.

Принципно, противоречието между обстоятелствената част и петитума на исковата молба е достатъчно основание да се приеме, че производството по делото е недопустимо поради нередовна искова молба **и то във всички случаи на такова противоречие** и оттук нататък да се разсъждава какви са правомощията на ВКС когато такава нередовност се констатира. Този вид нередовност на исковата молба не е изрично регламентирана в процесуалния закон, доколкото съответствието между обстоятелствената част и петитума на исковата молба не се съдържа в изискванията на чл. 127, ал.1 ГПК и чл. 128 ГПК за редовност на исковата молба, към които препраща нормата на чл. 129, ал.2 ГПК. Тя се извежда от разбирането, че за да е редовна исковата молба следва да е ясно за съда и страните защитата на кое спорно материално право се търси и какъв е вида и обема на търсената защита. Този вид нередовност на исковата молба като основание за недопустимост на предявения иск, не следва да се смесва с липсата на процесуална легитимация на страните и по - конкретно на такава легитимация на ответника , каквото смесване е налице в мотивите на т.5 от Тълкувателното решение.

Процесуалната легитимация е отделна положителна процесуална предпоставка, обуславяща допустимостта на предявения иск, която е различна от изискването за редовност на исковата молба. Освен това изискването за наличие на процесуална легитимация за допустимост на иска **касае само ищеца**, а не ответника. Обратно казано, само липсата на **активна процесуална легитимация** обуславя недопустимост на предявения иск. Надлежният ответник по иска се определя от спорното материално право и ако ищецът с оглед правото, чиято защита търси, не е посочил този ответник, образуваното производство не се прекратява като недопустимо, а искът се отхвърля като неоснователен. Само когато от изложеното в обстоятелствената част на исковата молба следва, че материалното правоотношение касае едно лице, а с петитума искът е насочен към друго лице, искът е недопустим, но не поради липса на процесуална легитимация на ответника, а поради противоречие между обстоятелствената част на исковата молба и нейния петитум. Като типичен пример в това отношение практиката напоследък приема случаите на искове по чл. 344, ал. 1, т. 1, 2 и 3 КТ, където в обстоятелствената част на исковата молба се сочи, че трудовото правоотношение е между работника или служителя и съответно учреждение или предприятие, което се явява негов работодател, а като ответник е посочен по-висшестоящия спрямо работодателя орган/ в хипотезата на чл. 61 ал. 2 КТ/. Смесването на мотивите, с които се обосновава приетия от ОСГТК диспозитив по т. 5 тълкувателното решение, създава опасност във всички случаи на неправилно посочен ответник, съдилищата да пристъпват към прекратяване на производството, а при постановено вече решение, към неговото обезсилване, което не следва да се допуска.

Подпис:

съдия Олга Керелска

Особено мнение по т. 9а от Тълкувателно решение № 1 от 2013 г.

Възприетата в Тълкувателното решение постановка относно необжалваемостта пред Върховния касационен съд на определението, с което е потвърдено първоинстанционно определение за отказ да се конституира трето лице помагач противоречи на установеното в доктрината и съдебната практика правило, че обективното съединяване на искове е правна възможност, а субективното съединяване на искове – правна необходимост.

Разпоредбата на чл. 274, ал. 3 ГПК предвижда две категории определения, които подлежат на обжалване с частна жалба пред ВКС при наличие на предпоставките на чл. 280, ал. 1 ГПК: определенията на въззивните съдилища, с които се оставят без уважение частни жалби срещу определения, преграждащи по – нататъшното развитие на делото (т. 1); определения, с които се дава разрешение по същество на други производства или се прегражда тяхното развитие (т. 2).

Определението на въззивния съд, с което е потвърдено първоинстанционно определение, с което е отказано конституиране на трето лице – помагач подлежи на касационно обжалване на основание чл. чл. 274, ал. 3, т. 1 ГПК, тъй като определението на първоинстанционния съд е преграждащо. Отказът за конституиране на трето – лице помагач прегражда неговото участие в исковото производство.

Встъпването на подпомагача страна е средство за защита на правата на третото лице срещу неблагоприятните последици, които биха могли да настъпят спрямо него вследствие на неправилно решение по висящия спор, поради което то има право да участва в образуваното преди това исково производство. Определението, с което молбата на третото лице – помагач се оставя без уважение, прегражда неговото право на участие в делото, поради което законодателят изрично е предвидил възможността за неговото обжалване.

Привличането на трето лице – помагач в процеса е средство за защита и право на привличащата страна, чрез което тя цели да улесни защитата си срещу противната страна с помощта на привлеченото лице, като при неблагоприятен за нея изход на делото да подчини привлеченото лице на задължителната силата на мотивите. Определението, с което се отказва привличането на трето лице – помагач, когато с искането е предявен и обратен иск, подлежи на касационно обжалване заедно с определението, с което е отказано и приемането за съвместно разглеждане на обратния иск. Страната, която по различни причини не е в състояние при всяко привличане на трето лице помагач да предявява и съответния обратен иск срещу него не може да бъде лишена от защита чрез обжалване с частна касационна жалба на въззивното определение, което прегражда защитата на нейните права.

Обжалваемостта пред ВКС на определението на въззивния съд, с което е потвърдено първоинстанционно определение, с което е отказано конституиране на трето лице – помагач, е обоснована и от наличието на обществен интерес за постановяване на непротиворечиви решения относно права, зависещи от едни и същи факти, или почиващи на едно и също основание. Погрешното конституиране на трето лице – помагач, без да е налице действителен правен интерес от това, не засяга правния ред, тъй като страните няма да са обвързани нито от силата на пресъдено нещо (между подпомагача и насрещната страна), нито от задължителната сила на мотивите (в отношенията между третото лице и

подпомаганата страна), поради което това определение не подлежи на обжалване. В случаите, когато отказът за привличане на трето лице е незаконосъобразен, възниква възможност от постановяване на противоречиви решения (по първоначалния и регресния иск), което е обществено неприемливо. Когато страната е пропуснала процесуалните срокове да поиска конституирането на трето лице - помагач своевременно, тя се излага на риска да бъде обвързана от две противоречиви решения, но тя поема този риск поради неупражняване своевременно на процесуалните си права. В този случай общественият интерес да няма противоречиви решения отстъпва на правото на страната да организира защитата си по избрания от нея начин. В хипотезата, когато страната е спазила установените срокове, тя не следва да бъде излагана на риска да се окаже обвързана от две противоречиви решения.

Подписи:

съдия Светла Цачева
съдия Гълъбина Генчева
съдия Маргарита Соколова
съдия Теодора Нинова
съдия Жива Декова
съдия Емануела Балевска